

تحلیل سنجش ابعاد احساس امنیت گردشگران در شهرهای مرزی

(مورد مطالعه: شهر مریوان)

لطفعلی کوزه‌گر کالجی^۱، پرویز آقایی^۲، حسین رئیسی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱۲/۱۶
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۲/۳۱

از صفحه ۳۱ تا ۵۰

پژوهشنامه جغرافیای انسانی
سال پنجم، شماره هجدهم، تابستان ۱۳۹۶

چکیده

احساس امنیت، که به سنجش ذهنی افراد می‌پردازد، امروزه دارای وسعت زیادی است و با شاخصه‌های مختلفی سنجیده می‌شود. افراد تا زمانی که احساس امنیت نداشته باشند در فضاهای شهری حضور پیدا نخواهند کرد. این مفهوم در شهرهای مرزی، که آمیزه‌ای از شرایط اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی کشورهای هم‌جوار را نیز پذیرفته‌اند، دارای اهمیت ویژه‌ای است. وجود احساس ناامنی می‌تواند تأثیر بازدارنده‌ای در رونق صنعت گردشگری داشته باشد. شهر مریوان نیز، که در استان کردستان و غرب کشور واقع شده است، از کانون‌های اصلی جذب گردشگران در کشور به شمار می‌رود. به همین دلیل این پژوهش ارتباط میان امنیت و توسعه گردشگری در این شهر را مورد بررسی قرار داده است. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و شیوه جمع‌آوری داده‌ها به صورت کتابخانه‌ای و میدانی می‌باشد. تعداد ۱۵۰ نفر از گردشگران ورودی به شهر مریوان به صورت روش نمونه‌گیری غیرتصادفی در دسترس انتخاب و با استفاده از آزمون‌های T-test و اسپرمن تحلیل شده‌اند. نتایج پژوهش گویای آن است که شاخص کل امنیت با مقدار ۳,۶۷ دارای وضعیت نسبتاً مطلوبی است و فقط در زیرشاخص امنیت جاده‌ای میانگین ۲,۷۱ به دست آمده که نشان‌دهنده امنیت نامطلوب است. همبستگی میان کل امنیت و توسعه گردشگری به صورت مثبت و معنادار با ضریب ۰,۴۵۹ محاسبه شده است. در نهایت، پیشنهادهایی مانند ارتقای امنیت جاده‌ای و حفاظت از جان گردشگران در مسیرهای برون‌شهری در راستای یافته‌های پژوهش ارائه شده است.

کلید واژه‌ها: احساس امنیت، امنیت اجتماعی، گردشگری، شهرهای مرزی، مریوان.

۱- استادیار گروه برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی تهران.

۲- دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی تهران و مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب، گروه شهرسازی. p_aghaei@sbu.ac.ir

۳- دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی تهران.

مقدمه

امروزه مفهوم «احساس امنیت» از مفاهیم بنیادین توسعه هر جامعه‌ای محسوب می‌شود. بخش‌های مختلف اقتصادی تنها در صورتی قادر به فعالیت خواهند بود که امنیت را لمس کرده باشند. یکی از این بخش‌های اقتصادی بخش گردشگری است که در هزاره سوم با توجه به امنیت نسبی اغلب جوامع در حال رشد است. در قرن حاضر با کمک فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و ظهور جامعه سرمایه‌داری بخش گردشگری بیش از گذشته در حال رشد است و در طول ۶۰ سال گذشته به‌طور روزافزون سهم آن در اقتصاد جهانی افزایش یافته است تا آنجا که به بخش بزرگی در اقتصاد هر کشوری تبدیل گشته است (قاسمی و دیگران^۱، ۲۰۱۴: ۲۱۰). در چند دهه گذشته با وجود شوک‌های ناگهانی اقتصادی و رکود اقتصادی جوامع بخش گردشگری نشان داده است که بدون وقفه در حال رشد است و شاید تنها صنعتی باشد که تحولات اقتصادی منجر به رکود آن نخواهد شد. گردشگری بین‌المللی در سال ۱۹۵۰ دارای رقم ۲۵ میلیون نفر بود که در سال ۱۹۸۰ به ۲۷۸ میلیون نفر بالغ گردید و در سال ۱۹۹۵ به ۵۲۷ میلیون نفر رسید. این رشد همچنان ادامه یافت تا در سال ۲۰۱۴ به بیش از ۱ میلیارد و ۱۳۰ میلیون نفر رسید (سازمان جهانی گردشگری^۲، ۲۰۱۵) اما این رشد و رونق در گرو متغیرهای مختلفی است که یکی از مهم‌ترین آنها برقراری امنیت در مقاصد گردشگری است (سبوتی^۳، ۲۰۰۷: ۵۵).

در طول تاریخ برقراری امنیت از شرایط اصلی برای رونق توسعه صنعت گردشگری محسوب می‌شده است اما امروزه اهمیت بیشتری نسبت به گذشته دارد (کواری و زیمانیا^۴، ۲۰۱۱: ۵۹). در واقع، امروزه امنیت به‌عنوان مهم‌ترین و زیربنایی‌ترین اصل در تدوین استراتژی توسعه گردشگری در جهان به شمار می‌آید و میان گردشگری، ثبات، توسعه و امنیت رابطه‌ای تعریف شده وجود دارد (صیدایی و هدایتی مقدم، ۱۳۸۹: ۱۰۳). امنیت پایدار در شهرهای مرزی از این جهت اهمیت بیشتری دارد که این مرزها

1- Ghasemi et al.

۲- UNWTO.

۳- Soboti.

۴- Kovari and Zimanyi.

گذرگاه‌های ورودی و خروجی کالاها به‌شمار می‌روند و هر کشوری در تلاش است تا امنیت پایدار را در این کانون‌ها و محورها برقرار سازد. امنیت در تمام ابعاد روزانه فرد حاضر است و تمامی ابعاد زندگی بشر را در بر می‌گیرد. صحبت از امنیت فردی، امنیت ملی، امنیت اجتماعی، امنیت هوایی، امنیت جاده‌ای، امنیت غذایی و غیره نشانی از فراگیربودن امنیت در تمام وجوه زندگی فردی است (جوان و دیگران، ۱۳۹۵: ۵۸).

در این پژوهش امنیت اجتماعی در سطح شهری مورد بررسی قرار خواهد گرفت و مراد آن نوع امنیتی است که اطمینان خاطر برای افراد جامعه به‌وجود آید که جان، حیثیت و حقوق مادی و معنوی آنان صدمه‌ای نخواهد دید. از این جهت امنیت یک پدیده ادراکی و ذهنی است نه یک پدیده عینی (بوزان، ۱۳۸۶). امروزه ارتباطات و پیوندهای فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی ساکنان مرزی با آن سوی مرز و آسیب‌پذیری‌ها و تهدیدات مختلفی که در این مناطق وجود دارد مناطق مرزی را واجد اهمیت و ویژگی‌های خاصی نموده است (سعیدی و ترک لشکناری، ۱۳۹۲: ۱۲۸) ضمن این‌که موضوع‌های مطرح‌شده در مطالعات مرزی تنها به خط مرزی اختصاص ندارد بلکه پسرانه‌های خطوط مرزی هر کشوری به‌مثابه عامل تأمین‌کننده امنیت خطوط مرزی درجه اعتبار بالایی دارد. ویژگی‌های جمعیتی مناطق مرزی از قبیل مذهب، قومیت، زبان و بافت اجتماعی، ویژگی‌های جغرافیایی مناطق مرزی طول و نوع مرز، مجاورت با کانون‌های بحران، مناطق مرزی مورد اختلاف، وجود تأسیسات مهم در منطقه مرزی، جایگاه مرز از حیث توسعه‌یافتگی در ابعاد مختلف و درنهایت ویژگی‌های محیط بیرونی مرز از موارد قابل طرح و بررسی در محدوده‌های مرزی برشمرده می‌شوند (محمودی و دیگران، ۱۳۹۴: ۸ به نقل از خطایی، ۱۳۷۴: ۳۷) که بر امنیت شهرهای مرزی تأثیر وافی خواهند گذاشت. به تبع شرایط جهانی شهرهای مرزی در کشور ایران نیز عمدتاً دارای بازارچه‌های مرزی با کشورهای هم‌جوار هستند که هر ساله گردشگران زیادی را به‌سوی خود جذب می‌کنند و تأمین امنیت گردشگران در این شهرها بر اقتصاد شهرهای مرزی تأثیرات فراوانی خواهد داشت. در طول شبانه‌روز کالاهای وارداتی و صادراتی از مرز شهر مریوان در غرب کشور، که در هم‌جواری کردستان عراق قرار دارد و بازارچه مرزی باشماق در مرزهای این شهرستان برقرار است، ترخیص می‌شود و دارای گردشگران زیادی در سطح شهر است که بررسی امنیت این گردشگران می‌تواند از

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال پنجم، شماره هجدهم، تابستان ۱۳۹۶)

اولویت‌های اصلی مدیریت شهری باشد. در این پژوهش ابتدا میزان احساس امنیت گردشگران در شهر مریوان مورد بررسی قرار خواهد گرفت و سپس ارتباط احساس امنیت و توسعه گردشگری در این شهر سنجیده خواهد شد.

پیشینه پژوهش

در زمینه احساس امنیت، امنیت پایدار و امنیت اجتماعی در مناطق مرزی تاکنون پژوهش‌های مختلفی انجام شده است اما ارتباط آن با بخش گردشگری کمتر مورد توجه بوده که در این پژوهش این خلاء مطالعاتی در اولویت مطالعه قرار گرفته است. پیشینه پژوهش به دو قسمت داخلی و خارجی قابل تفکیک است که به مهم‌ترین پژوهش‌هایی پرداخته می‌شود که بخشی از موضوع این پژوهش را پوشش می‌دهند (جدول شماره ۱).

جدول (۱): پیشینه داخلی و خارجی پژوهش

سطح	پژوهشگران	سال	عنوان	نتایج
حیدرآباد و دیگران	۱۳۹۴	گردشگری نواحی مرزی (مطالعه موردی: شهر مرزی چابهار)	بررسی نقش احساس امنیت در توسعه گردشگری نواحی مرزی (مطالعه موردی: شهر مرزی چابهار)	این مقاله که با استفاده از پرسشنامه و به صورت نمونه-گیری تصادفی انجام شده است بیان می‌کند که میزان احساس امنیت گردشگران متوسط رو به بالاست. همچنین، نتایج حاصل از آزمون خی‌دو نشان می‌دهد میزان احساس امنیت از سفر به این مناطق در بین سنین مختلف متفاوت است در حالی که این میزان در بین زنان و مردان تفاوت معناداری ندارد. نیز بین احساس امنیت و گردشگری رابطه مستقیمی وجود دارد. به عبارتی، ضریب رگرسیون احساس امنیت حاکی از آن است که به ازای یک واحد افزایش در احساس امنیت ۰/۵۷۹ واحد در تمایل به سفر مجدد گردشگران به نواحی مرزی افزایش وجود دارد
صیدانی و هدایتی مقدم	۱۳۸۸	نقش امنیت در توسعه گردشگری	عنوان مهم‌ترین و زیربنایی‌ترین اصل در تدوین راهبرد توسعه گردشگری در جهان به شمار می‌آید. میان گردشگری، ثبات، توسعه و امنیت رابطه‌ای تعریف شده وجود دارد و هرگونه بروز ناامنی و به کارگیری خشونت در سطوح مختلف زبان‌های جبران‌ناپذیری به این صنعت وارد می‌سازد. همچنین در ادامه این مقاله موانع توسعه جهانگردی در ایران مورد بررسی قرار گرفته است که از مهم‌ترین آنها می‌توان به فضای نامساعد تبلیغاتی برای مخدوش کردن چهره ایران و انزوای ایران	

سطح	پژوهشگران	سال	عنوان	نتایج
				در سطح بین‌المللی اشاره کرد
خارجی	ایوب و مسرون ^۱	۲۰۱۴	مسائل امنیت و ایمنی؛ چالش جدید در صنعت گردشگری مالزی	این مقاله حاوی نتایج بدین شرح است که مسائلی از قبیل آدم‌ربایی، تیراندازی، تروریسم و... مانعی جدی در توسعه صنعت گردشگری محسوب می‌شود. گرچه این مسائل ممکن است تأثیرات بلندمدتی در جذب گردشگران نداشته باشند اما بر نام‌نمای ^۲ صنعت گردشگری مالزی تأثیر قابل توجهی دارد و موجب می‌شود نام‌نمای گردشگری این کشور برای گردشگران نامطمئن و غیرایمن باشد. بسیاری از گردشگران بین‌المللی و حتی گردشگران مالزیایی مقصد مالزی را مطمئن می‌پندارند اما هم‌اکنون ضعف تبلیغات و بازاریابی وجود دارد و اگر تبلیغات در سطح وسیعی انجام شود گردشگران بیشتری جذب کشور مالزی خواهند شد
	لاجیسکی و رولاس ^۳	۲۰۰۴	چالش‌ها در مناطق مرزی و گردشگری	پژوهشگران در این مقاله، که در مرزهای پرچالش بوستنی و هرزگوبن، کرواسی و مونته‌نگرو انجام شده است، به این نتیجه رسیدند که رابطه میان سازمان‌های گردشگری (عمومی، خصوصی، دولتی) باید بر اساس اعتماد پایه‌ریزی شود و پروژه‌های خرد و کوچک به صورت تشریک مساعی و مشارکت همه به انجام برسد. در این مرزها تعاملات دولتی نیز می‌تواند چالش‌ها و موانع توسعه گردشگری را از بین برد که علاوه‌بر سازوکارهای بیرونی و درونی و سیاست‌های کلان دولتی بر توسعه گردشگری در مناطق مرزی نیز تأثیر قابل ملاحظه‌ای دارد

تفاوتی که پژوهش پیش‌رو با پژوهش‌های پیشین دارد علاوه‌بر محدوده مورد مطالعه، که تاکنون پژوهشی در خصوص آن انجام نشده است، در جامعیت پژوهش نیز می‌باشد. در مطالعات پیشین امنیت اجتماعی در مناطق مرزی و تأثیر آن بر توسعه صنعت گردشگری به‌ندرت مورد توجه قرار گرفته است و مطالعات پیشین تنها بخشی از این مطالعه را پوشش می‌دهند. به همین دلیل در این پژوهش تلاش شده تا کاستی‌های این مطالعات برطرف شود و برای پژوهش‌های آینده راهگشا باشد.

1- Ayob and Masron.

۲- معادل فارسی واژه «برند».

3- Lagiewski and Revelas.

مبانی نظری پژوهش

در هزاره جدید مسائلی از جمله جرم و جنایت، ایمنی، امنیت، خطر تروریسم و غیره به عنوان اصلی ترین دغدغه گردشگران شناخته می شود (پاسکو^۴، ۲۰۱۱: ۳۲۲؛ بردا و کوستا^۵، ۲۰۰۵: ۱۹۰). مسائل مربوط به امنیت گردشگران از اوایل ۱۹۵۰ یعنی در دوره گردشگری انبوه^۶ پا به عرصه گذاشت. در این دوره گردشگری فقط یک فعالیت اجتماعی محدود به شمار نمی رفت بلکه یک فعالیت اقتصادی کلان را در خود جای داده بود و بخشی از استراتژی های توسعه و رشد اقتصادی هر کشوری در رونق بخشی به گردشگری نهفته است. از دهه ۱۹۵۰ و به ویژه ۱۹۸۰ با رشد شگفت آور وسایل حمل و نقل گردشگری نیز به همان میزان رشد کرد و توجه به امنیت گردشگران نیز بیش از پیش مورد توجه قرار گرفت (کواری و زیمانیا، ۲۰۱۱: ۶۲-۶۰). پژوهش ها نشان می دهد که گردشگران در سفر به برخی از مقاصد گردشگری بسیار محتاط عمل می کنند. در نتیجه، اقتصاد مقاصد نیز نمی تواند رشد وابسته به بخش گردشگری را تجربه کند (جرج^۷، ۲۰۰۵). (جدول شماره ۲).

جدول (۲): تغییر مفهوم احساس امنیت در گردشگری در دهه اخیر

مشخصه ها	ویژگی عمده	دوره
امنیت گردشگران دارای ابعاد محدودی می باشد و فقط امنیت عمومی، امنیت جاده ای و امنیت سلامت را شامل می شود؛ در داخل هر کدام از این ابعاد زیرشاخص های محدودی وجود دارد. مثلاً امنیت سلامت به امنیت غذا و نوشیدنی اشاره می کند؛ چالش های امنیتی تصویر نام نمای مقصد را منفی جلوه می دهند اما در کل منطقه و کشور تأثیر منفی نخواهد داشت و ارزش نام نمای کل کشور کاهش نخواهد یافت؛ خطرات سفر در سطح بین المللی مطرح نیست و دولت های ملی عامل آن هستند؛ حل چالش های امنیت گردشگران به دستورات مقامات ملی بستگی	احساس امنیت گردشگران یک چالش اساسی است اما درک و حل و فصل آن ساده است	۱۹۷۰-۱۹۵۰ (اوایل دوره گردشگری انبوه)

۴- Popescu.

۵- Breda and Costa.

۶- mass tourism.

۷- George.

دوره	ویژگی عمده	مشخصه‌ها
۱۹۷۰-۱۹۹۰ (اواخر دوره گردشگری انبوه)	مفهوم وسیع از احساس گردشگران؛ امنیت در گردشگران	دارد نه جامعه میزبان عوامل نوظهوری امنیت گردشگران را به مخاطره می‌اندازد از جمله هواپیمارمایی، تروریسم، آدم‌ربایی و...؛ آغاز یک همکاری گسترده بین‌المللی برای حل چالش‌های امنیت گردشگران؛ بهبود فناوری‌ها برای افزایش امنیت گردشگران (هواپیماهای پیشرفته، دوربین‌ها و...) توجه سازمان گردشگری جهانی به امنیت گردشگران (اعلامیه، ۱۹۸۹)
۱۹۹۰ به بعد گردشگری جهانی)	درک پیچیده از احساس امنیت گردشگران	شاخص‌های جدید و پیچیده‌ای از مفهوم امنیت در گردشگری پدیدار شد از جمله دستیابی به ارتباطات (اینترنت)، تحرک گردشگران، تجارت محصولات و خدمات (گردشگران تجاری)، امنیت اطلاعات شخصی، امنیت زیست‌محیطی و بلایای طبیعی و بیماری‌های واگیر و غیره؛ احساس امنیت گردشگران یک مشکل جهانی است که نمی‌توان آن را نادیده گرفت؛ تعداد مقاصدی که گردشگران به دلیل نبود امنیت به آن سفر نمی‌کنند در حال افزایش است؛ فقدان احساس امنیت برای گردشگران عامل اصلی رکود اقتصاد منطقه‌ای و شهری برخی از کشورها است

(منبع: اقتباس از کواری و زیمانیا، ۲۰۱۱: ۶۰)

امروزه مسئله امنیت گردشگران در درجه اول به حفظ جان و مال گردشگران دلالت دارد اما در مرحله بعد مسافر باید در مقصد گردشگری بتواند توانایی‌ها و ظرفیت‌های خود را با جامعه میزبان به اشتراک بگذارد و محدودیتی برای او وجود نداشته باشد. همچنین آداب و رسوم، مذهب، سلیق و سایر ویژگی‌های شخصی گردشگر مورد احترام قرار گیرد و امنیت خرید و خدمات داشته باشد (موپلی^۸، ۲۰۰۹؛ گلنسور و پیک^۹، ۲۰۰۴). مسئله احساس امنیت یا امنیت پایدار، که امروزه شکل پیچیده‌ای به خود

8- Mopeli.

۹- Glensor and Peak.

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال پنجم، شماره هجدهم، تابستان ۱۳۹۶)

گرفته است، در مناطق مرزی پیچیده تر خواهد شد. مرز از جمله مفاهیمی است که در عرصه های گوناگون سیاسی، فرهنگی، تجاری و جغرافیایی کاربردهای متفاوتی را به نمایش می گذارد. مرزها می توانند از جنبه ذهنی یا عینی موضوعیت یابند (جانس و ویلد^{۱۰}، ۱۹۹۴؛ هانسن^{۱۱}، ۱۹۷۸؛ باچانان^{۱۲}، ۱۹۹۸). همچنین، می توانند تفاوت های سیستم های اقتصادی، فرهنگی تا عقیدتی و فکری را جلوه گر سازند. از میان انواع مرزها مرز جغرافیایی جنبه های کاربردی بیشتری دارد. خطوطی که سرزمین یک دولت را از دولت دیگر جدا می سازد حریم مرزی نامیده می شود (کامران، ۱۳۹۲: ۱۵۲). در این مناطق که تحت تأثیر تحولات آن سوی مرز است نه تنها بر گردشگران بلکه بر جامعه میزبان نیز تأثیرگذار خواهد بود. مناطق مرزی به دلیل تماس با محیط های گوناگون داخلی و خارجی از ویژگی های خاصی برخوردارند. وجود مبادلات و پیوندهای فضایی دو سوی مرز بین کشورهای مجاور و آسیب پذیری ها و تهدیدات مختلف در این مناطق اهمیت ویژه ای را در فرایند برنامه ریزی های توسعه، امنیت و آمایش به مناطق مرزی داده است (سعیدی و اسماعیل زاده، ۱۳۸۹: ۸).

میان گردشگری و ثبات، توسعه و امنیت رابطه تعریف شده ای وجود دارد زیرا توسعه زیرساخت های گردشگری، همکاری دستگاه های فرهنگی و تبلیغات مناسب و مشارکت گسترده دستگاه های امنیتی و اطلاعاتی هم زمان با توسعه گردشگری توسعه امنیت ملی را نیز به همراه خواهد آورد. نقش و تأثیر صنعت گردشگری در امنیت ملی چنان است که بیشتر کشورهای توسعه یافته با وجود دارا بودن منابع کلان اقتصادی ترجیح می دهند بر روی صنعت گردشگری تمرکز نمایند (حیدر نژاد و دیگران، ۱۳۹۴: ۵ به نقل از بشیری، ۱۳۸۷: ۷۹). ملاک امنیت در گردشگری امنیت احساس شده توسط گردشگران است (جسارتی و آقایی، ۱۳۹۳: ۱۲۷). احساس امنیت دارای ویژگی هایی بدین شرح است:

- ذهنی است؛
- خود به خود قابل تعریف نیست و بر مبنای بود و نبود خطر قابلیت تعریف پیدا می کند؛

10- Jones and Wild.

۱۱- Hansen.

۱۲- Buchanan.

- احساس امنیت یک فرایند است و در طول زمان جریان دارد و در هر لحظه بر اساس برآورد خطر تغییر می‌پذیرد؛
- وجه ذهنی امنیت مهم‌تر از جنبه عینی آن است؛
- احساس امنیت پایه و بنیان وجود آدمی را درمی‌نوردد (گیدنز، ۱۳۷۷: ۷۰).

گردشگران اگر به این احساس امنیت دست یابند وفاداری خود به مقصد را حفظ خواهند کرد و نه تنها خود حاضرند که تجربه مجدد سفر را داشته باشند و در مقصد ماندگاری بیشتری داشته باشند بلکه به دیگران نیز توصیه می‌کنند که به مقصد سفر نمایند.

روش تحقیق

روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و شیوه گردآوری اطلاعات و داده‌ها به صورت کتابخانه‌ای و میدانی می‌باشد. در روش کتابخانه‌ای از مقاله‌ها و کتاب‌های معتبر برای گردآوری مقدمه و مبانی نظری و در شیوه میدانی نیز از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. داده‌های گردآوری شده از طریق پرسشنامه به دو صورت توصیفی و استنباطی تحلیل شده‌اند. در شیوه توصیفی از جدول‌ها و نمودار و شیوه استنباطی از آزمون‌های تی‌تست^{۱۳} و همبستگی اسپرمن بهره گرفته شده است. توزیع پرسشنامه‌ها در میان گردشگرانی بوده که از خارج از شهرستان مریوان به این شهر مراجعه کرده و حداقل ۲۴ ساعت در مقصد ماندگاری داشته‌اند. جمعیت آماری شامل تمامی گردشگرانی است که در اوایل دی‌ماه تا اواخر اسفندماه ۱۳۹۵ در شهر مریوان حضور داشته‌اند و حجم نمونه نیز ۱۵۰ گردشگر در نظر گرفته شده است. همچنین شیوه نمونه‌گیری به صورت غیرتصادفی-در دسترس-انتخاب شده است. با توجه به این که دسترسی زمانی و مکانی به تمامی گردشگران مقدور نبود و فهرست و اسامی آنها به صورت کامل موجود نبود شیوه غیرتصادفی-در دسترس-مناسب‌ترین شیوه تشخیص داده شد و حجم نمونه نیز بر اساس نظر پژوهشگران انتخاب شد به گونه‌ای که اشباع داده‌ها فراهم شود و بتوان آزمون‌های آماری را محاسبه کرد. در این پژوهش متغیر مستقل احساس امنیت (امنیت جانی، روحی و روانی، شخصیتی و فرهنگی، جاده‌ای، تجارتي و خدماتی و سلامت) و

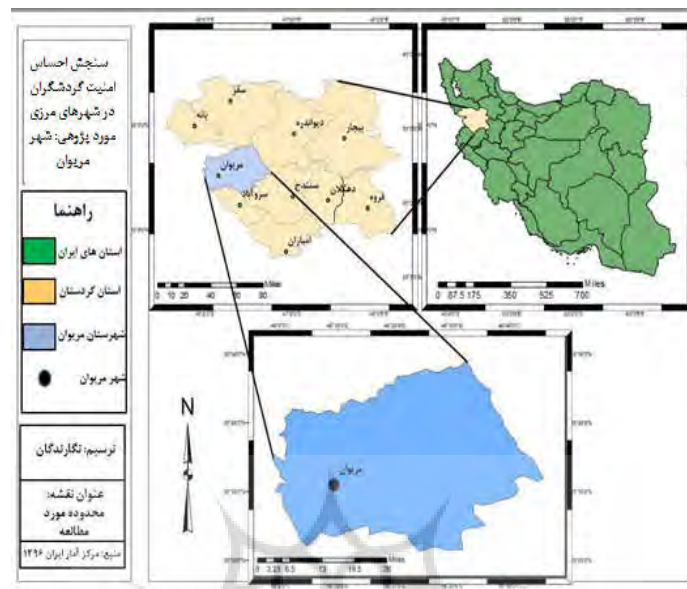

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال پنجم، شماره هجدهم، تابستان ۱۳۹۶)
 متغیر وابسته توسعه صنعت گردشگری (بازدید مجدد از سفر، افزایش ماندگاری در
 مقصد و توصیه به دیگران) است.

محدوده مورد مطالعه

شهر مریوان در استان کردستان و غرب کشور واقع شده است. بر مبنای سرشماری سال
 ۱۳۹۰ شهر مریوان دارای ۱۱۰۴۶۴ نفر جمعیت می‌باشد (سالنامه آماری استان
 کردستان^{۱۴}، ۱۳۹۰). این شهر به دلیل نزدیکی به بازارچه مرزی باشماق - موقعیت این
 بازارچه به فاصله تقریبی ۱۵ کیلومتر از شهر مریوان قرار دارد. بازارچه یادشده تا اولین
 شهر مرزی استان سلیمانیه (شهر پینجویین) حدود ۶ کیلومتر و تا مرکز استان
 سلیمانیه (شهر سلیمانیه) حدود ۱۳۰ کیلومتر فاصله دارد - و موقعیت تجاری و اقتصادی
 و همچنین جاذبه‌های طبیعی از جمله دریاچه زریوار همواره پذیرای گردشگران داخلی و
 خارجی در طول سال می‌باشد. از مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری شهر مریوان می‌توان
 به شکارگاه‌ها و حیات‌وحش اطراف شهر، پوشش گیاهی شهرستان، که بیش از ۶۰٪ از
 پوشش گیاهی کل استان کردستان را در خود جای داده است، کوه شاهو، دریاچه زیوار،
 بازارچه‌ها و مراکز خرید شهری و... اشاره کرد (نقشه شماره ۱).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

نقشه (۱): محدوده مورد مطالعه (شهر مریوان)

یافته‌های پژوهش

روایی و پایایی پرسشنامه

در بررسی پایایی پرسشنامه، که ابتدا ۳۰ پرسشنامه در میان گردشگران توزیع شد، مقدار آلفای کرونباخ ۰,۷۱ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی و استاندارد بودن سؤال‌های پرسشنامه است به همین دلیل تعداد ۱۲۰ پرسشنامه دیگر توزیع شد و همچنین روایی پرسشنامه نیز توسط چند نفر از اساتید و پژوهشگران تأیید شد به گونه‌ای که سؤال‌های پرسشنامه می‌تواند اهداف پژوهش را محقق سازد و تأثیر امنیت بر گردشگری را بسنجد.

ویژگی‌های اعضای نمونه

از میان اعضای نمونه ۵۶٪ مرد و ۴۴٪ را زنان تشکیل می‌دهند. بیشترین گروه سنی بین ۳۰-۴۰ سال قرار دارد که در مجموع ۳۱٪ از گردشگران ورودی به مریوان را شامل می‌شود. کم‌ترین گروه سنی نیز مربوط به بیش از ۶۰ سال است. ۵۴٪ از گردشگران از سایر شهرستان‌های استان کردستان به شهر مریوان آمده‌اند و ۷٪ از آنان نیز از خارج از کشور

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال پنجم، شماره هجدهم، تابستان ۱۳۹۶)

به مقصد عزیمت کرده‌اند که عمدتاً از کشور هم‌جوار یعنی عراق بوده‌اند. بیش از ۴۶٪ از گردشگران برای بار دوم به مریوان سفر کرده‌اند که نشان‌دهنده ارزش نام‌نمای^۱ گردشگری گردشگری مریوان و تمایل گردشگران به تجربه مجدد سفر به این شهر است (جدول شماره ۳).

جدول (۳): ویژگی‌های اعضای نمونه

جنس	مرد	۵۶٪
	زن	۴۴٪
سن	۱۵-۳۰	۱۴٪
	۳۰-۴۰	۳۱٪
	۴۰-۵۰	۲۷٪
	۶۰-۵۰	۱۷٪
	۶۰ و بیشتر	۱۱٪
محل سکونت	شهرستان مریوان	---
	استان کردستان به جز شهرستان مریوان	۵۴٪
	کشور ایران به جز استان کردستان	۳۹٪
	خارج از کشور	۷٪
تعداد دفعه‌های سفر به مقصد	اولین بار	۳۵٪
	دومین بار	۴۶٪
	بیش از دو بار	۱۹٪
هدف از سفر	طبیعت‌گردی (اکوتوریسم)	۲۴٪
	گردشگری تجاری	۴۸٪
	گردشگری تاریخی (بازدید از آثار تاریخی و فرهنگی)	۷٪
	بازدید از دوستان و آشنایان	۱۵٪
	سایر	۶٪
شیوه آشنایی با مقصد	تبلیغات رسانه‌ای	۲۳٪
	دوستان و آشنایان	۶۶٪
	اتفاقی	۲٪
	سایر	۹٪

از میان پاسخگویان ۴۸٪ با هدف فعالیت‌های اقتصادی و خرید کالا به شهر مریوان سفر کرده‌اند که طبق اطلاعات پرسشنامه این خریده‌ها اغلب مصرف خانوادگی داشته نه

صرفاً واردات و صادرات انبوه کالا. همچنین، ۶۶٪ از گردشگران بنا بر توصیه دوستان و آشنایان تصمیم گرفته‌اند که به مریوان سفر کنند که نشان می‌دهد شهر مریوان نام‌نمای قابل اعتمادی برای گردشگران است. در اینجا تبلیغات رسانه‌ای دارای ضعف آشکاری است که تنها ۲۳٪ از گردشگران از طریق رسانه‌های ارتباطی با مریوان آشنایی پیدا کرده‌اند.

سنجش احساس امنیت گردشگران در شهر مریوان

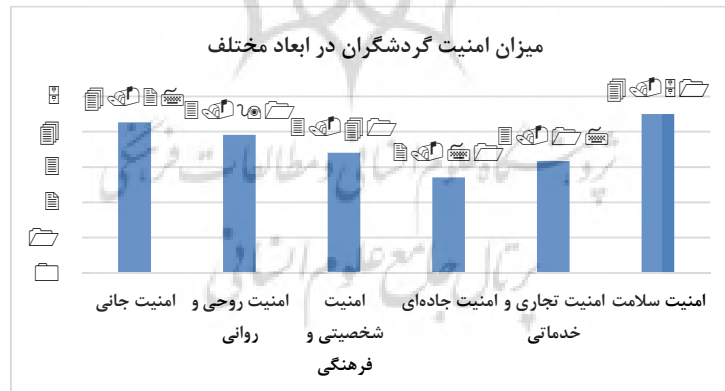
برای سنجش میزان احساس امنیت گردشگران در شهر مریوان ۶ شاخص اصلی استخراج شده که میانگین‌های آن با استفاده از آزمون تی‌تست محاسبه شده است. پرسش‌ها بر مبنای طیف لیکرت طراحی شد که مقدار آن بین ۱ تا ۵ است که ۱ کمترین مقدار و ۵ بیشترین مقدار است و عدد ۳ نیز میانگین را نشان می‌دهد یعنی مقدار هرچه به عدد ۵ نزدیک‌تر باشد نشان‌دهنده وضعیت مطلوب‌تر امنیت گردشگران است و هرچه به عدد ۱ نزدیک‌تر باشد نشان‌دهنده وضعیت نامطلوب امنیت گردشگران است. عدد ۳ نیز امنیت در سطح متوسط را ارزیابی می‌کند (جدول شماره ۴).

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال پنجم، شماره هجدهم، تابستان ۱۳۹۶)

جدول (۴): سنجش امنیت گردشگران در شهر مریوان بر مبنای آزمون تی تست

شاخص	زیرشاخصها	درجه آزادی	مقدار T	اختلاف با میانگین	مقدار خطا ^۱	رتبه	وضعیت
احساس امنیت	امنیت جانی	۱۴۹	۴,۲۷	+۱,۲۷	۰,۰۰۰	۲	مطلوب
	امنیت روحی و روانی	۱۴۹	۳,۹۱	+۰,۹۱	۰,۰۰۰	۳	نسبتاً مطلوب
احساس امنیت	امنیت شخصیتی و فرهنگی	۱۴۹	۳,۴۱	+۰,۴۱	۰,۰۰۰	۴	نسبتاً مطلوب
	امنیت جاده‌ای	۱۴۹	۲,۷۱	-۰,۲۹	۰,۰۰۱	۶	نامطلوب
احساس امنیت	امنیت تجاری و خدماتی	۱۴۹	۳,۱۷	+۰,۱۷	۰,۰۰۲	۵	نسبتاً مطلوب
	امنیت سلامت	۱۴۹	۴,۵۱	+۱,۵۱	۰,۰۰۰	۱	مطلوب
	کل امنیت	۱۴۹	۳,۶۷	+۰,۶۷	۰,۰۰۰	---	نسبتاً مطلوب

نتایج آزمون نشان می‌دهد که در بعد امنیت سلامت با مقدار ۴,۵۱ گردشگران بیشترین احساس امنیت را دارند به این معنا که در شهر مریوان هیچ خطر و آلودگی غیربهداشتی سلامت جسمانی آنان را تهدید نمی‌کند و پس از آن نیز امنیت جانی با مقدار ۴,۲۷ قرار دارد که نشان‌دهنده امنیت فیزیکی گردشگران و نبود تهدید به مرگ، درگیری و دعوا است. پایین‌ترین مقدار از بعد امنیت مربوط به امنیت جاده‌ای با عدد ۲,۷۱ است بدین معنا که ناامنی‌های مربوط به حمل‌ونقل جاده‌ای احساس خطر را در میان گردشگران به وجود آورده است (نمودار شماره ۲).

نمودار (۲): میانگین نمرات به دست آمده در هر کدام از زیرشاخصها

1- Sig. (2- tailed).

در مجموع کل احساس امنیت گردشگران دارای مقدار ۳,۶۷ است که نشان می‌دهد امنیت نسبتاً مطلوبی در شهر مریوان برای گردشگران برقرار است. اگر این احساس امنیت بتواند به عدد بیش از ۴ برسد امنیت کامل شهر مریوان برای گردشگران ملموس‌تر خواهد شد ضمن این‌که امنیت جاده‌ای دارای پایین‌ترین مقدار بود که بر روی کل احساس امنیت تأثیر قابل ملاحظه‌ای دارد و برقراری امنیت در این بعد نیازمند برنامه‌های کلان و ایجاد زیرساخت‌های نوین برای حمل‌ونقل برون‌شهری گردشگران است.

احساس امنیت و توسعه صنعت گردشگری

برای بررسی رابطه میان احساس امنیت و توسعه صنعت گردشگری از آزمون اسپرمن استفاده شده است. با توجه به این‌که پرسش‌ها بر اساس طیف لیکرت و به صورت رتبه‌ای و ترتیبی طراحی شده‌اند مناسب‌ترین شیوه استفاده از آزمون اسپرمن بود. ضریب همبستگی عددی میان ۰ تا ۱ است که مقدار به‌دست‌آمده هرچه به عدد ۱ نزدیک‌تر باشد نشان‌دهنده همبستگی بیشتر و هرچه به عدد ۰ نزدیک‌تر باشد نشان‌دهنده همبستگی کمتر است. عدد ۱ نشان‌دهنده همبستگی مستقیم و کامل است و هر عددی غیر از ۱ به‌دست‌آید همبستگی غیرمستقیم را نشان می‌دهد. جهت همبستگی نیز مثبت یا منفی است که اگر مثبت باشد نشان می‌دهد که با افزایش امنیت توسعه گردشگری نیز ایجاد خواهد شد و با کاهش امنیت توسعه گردشگری دچار رکود خواهد شد. همبستگی منفی نیز نشان‌دهنده رابطه معکوس است بدین معنا که با افزایش متغیر مستقل متغیر وابسته کاهش پیدا خواهد کرد و برعکس (جدول شماره ۶).

جدول (۶): رابطه میان زیرشاخص‌های احساس امنیت و توسعه صنعت گردشگری

متغیرهای مستقل (احساس امنیت)								متغیر وابسته	
کل امنیت	امنیت سلامت	امنیت تجاری و خدماتی	امنیت جاده‌ای	امنیت شخصیتی و فرهنگی	امنیت روحی و روانی	امنیت جانی			
۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰	نمونه	توسعه	
۰,۴۵۷	۰,۵۳۲	۰,۴۴۱	۰,۲۸۵	۰,۴۸۳	۰,۴۹۴	۰,۵۱۷	همبستگی	صنعت	
۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۴	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	معناداری	گردشگری	

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال پنجم، شماره هجدهم، تابستان ۱۳۹۶)

نتایج آزمون اسپرمن نشان می‌دهد که ارتباط مثبت و معناداری میان زیرشاخص‌های احساس امنیت و توسعه گردشگری وجود دارد بدین معنا که با افزایش احساس امنیت در میان گردشگران توسعه گردشگری در شهر مریوان ایجاد خواهد شد. بالاترین ضریب همبستگی میان امنیت سلامت و توسعه گردشگری با مقدار ۰,۵۳۲ به دست آمده است و پایین‌ترین همبستگی نیز میان امنیت جاده‌ای و توسعه گردشگری با مقدار ۰,۲۸۵ محاسبه شده است. تمامی همبستگی‌ها مثبت و همچنین معنادار است زیرا مقدار خطا کمتر از ۰,۰۵ است (جدول شماره ۷).

جدول (۷): رابطه میان احساس امنیت و زیرشاخص‌های توسعه گردشگری

متغیر مستقل	متغیرهای وابسته		
	بازدید مجدد	ماندگاری در مقصد	توصیه به دیگران
نمونه	۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰
کل احساس امنیت	۰,۴۷۱	۰,۴۲۸	۰,۵۱۲
همبستگی	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰
معناداری			

در بررسی رابطه میان کل شاخص‌های احساس امنیت و زیرشاخص‌های توسعه گردشگری بالاترین ضریب همبستگی بین کل امنیت و توصیه به دیگران با مقدار ۰,۵۱۲ و پایین‌ترین ضریب همبستگی میان کل امنیت و ماندگاری در سفر با مقدار ۰,۴۲۸ به دست آمده است. تمامی میانگین‌ها دارای ارتباط مثبت و معناداری می‌باشد (جدول شماره ۸).

جدول (۸): رابطه میان کل شاخص‌های احساس امنیت و توسعه صنعت گردشگری

توسعه صنعت گردشگری	آزمون اسپرمن
همبستگی	۰,۴۵۹
معناداری	۰,۰۰۰
کل احساس امنیت	

در نهایت، ارتباط میان کل شاخص‌های احساس امنیت و کل شاخص‌های توسعه گردشگری با مقدار ۰,۴۵۹ به دست آمده است و دارای ضریب معناداری ۰,۰۰۰ است که

نشان‌دهنده ارتباط مثبت و معنادار است بدین معنا که هرچه احساس امنیت گردشگران ارتقاء یابد گردشگران بیشتری به مقصد مریوان سفر خواهند کرد.

نتیجه‌گیری

از متغیرهای تأثیرگذار بر جذب گردشگران و رونق توسعه گردشگری احساس امنیت گردشگران است. گردشگران تا زمانی که امنیت را احساس نکنند وارد مقاصد گردشگری نخواهند شد به همین دلیل در اولین گام باید امنیت کامل گردشگران را فراهم کرد. امروزه امنیت گردشگران شکل پیچیده‌ای به خود گرفته است و فقط به شاخص‌های عینی محدود نمی‌شود بلکه ذهنی و احساسی است و باید گردشگران آن را حس کنند. رشد و رونق توسعه گردشگری در جهان و افزایش درآمدهای حاصله از این صنعت برنامه‌ریزان را به ارائه برنامه‌هایی معطوف می‌کند که به صورت روزافزونی جذب گردشگران را افزایش دهند. در این پژوهش نیز با ارائه شاخص‌های جامع و کامل در زمینه احساس امنیت و صنعت گردشگری پژوهشگران ابتدا سطح احساس امنیت گردشگران شهر مریوان را اندازه‌گیری و سپس رابطه احساس امنیت و توسعه گردشگری را محاسبه کردند.

نتایج پژوهش حاکی از آن است که غیر از زیرشاخص امنیت جاده‌ای گردشگران در تمامی زیرشاخص‌ها احساس امنیت دارند. پایین‌ترین سطح امنیت مربوط به امنیت جاده‌ای است که نیازمند برنامه‌ریزی کلان و کمک‌های دولتی و شرکت‌های خصوصی است اما در مجموع سطح بالای کل شاخص‌های امنیت موجب شده تا رونق صنعت گردشگری در مریوان به وجود آید. همچنین، ارتباط میان شاخص‌های امنیت و توسعه گردشگری مثبت و معنادار بود به گونه‌ای که هرچه امنیت افزایش یابد گردشگری نیز افزایش خواهد یافت و هرچه امنیت کاهش یابد گردشگری نیز کاهش خواهد یافت. متغیرهای مختلفی بر توسعه گردشگری تأثیرگذارند اما امنیت به طور یقین یکی از تأثیرگذارترین متغیرها است. امنیت گردشگران در شهر مریوان در کنار بازاریابی و تبلیغات مناسب می‌تواند موجب رونق اقتصاد شهری و منطقه‌ای شود.

پیشنهادها

- ارتقای امنیت جاده‌ای و حفاظت از جان گردشگران در مسیرهای برون‌شهری با تأکید بر ایمن‌سازی جاده‌های ختم‌شده به شهر مریوان؛
- انجام تبلیغات و بازاریابی مناسب به‌گونه‌ای که شهر مریوان را دارای امنیت پایدار به گردشگران معرفی نماید؛
- توجه به مؤلفه‌های احساس امنیت در تهیه طرح جامع شهر مریوان با توجه به اهمیت اقتصادی آن برای ساکنان؛
- تدوین سند راهبردی امنیت پایدار در شهرهای مرزی کشور به‌ویژه شهر مریوان.

منابع

- آگبرن و نیمکف، مایر (۱۳۵۶)، زمینه جامعه‌شناسی، ترجمه آریانپور، تهران: انتشارات فرانکلن.
- بلیکی، نورمن (۱۳۸۴)، طراحی پژوهش‌های اجتماعی، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: نشر نی.
- چلبی، مسعود؛ عبدالمهی، محمد (۱۳۷۲)، طرح تحقیق توصیف و تبیین جامعه‌شناختی نزاع‌های جمعی در استان لرستان، استانداری لرستان.
- حسینی، نثار (۱۳۸۳)، بررسی عوامل مؤثر بر بزهکاری نوجوانان در رشت، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد دانشگاه تهران.
- ربانی، رسول؛ عباس‌زاده، محمد؛ نظری، جواد (۱۳۸۸)، عوامل مؤثر بر گرایش به نزاع‌های دسته‌جمعی (مطالعه موردی: شهرستان‌های منتخب استان ایلام، فصلنامه علمی-پژوهشی انتظام اجتماعی، سال اول، شماره ۳).
- رضائیان، علی (۱۳۸۹)، تحلیل جامعه‌شناختی نزاع دسته‌جمعی در شهرستان دلفان، دلفان: دانشگاه پیام‌نور.
- رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۷۸)، آناتومی جامعه: مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی کاربردی، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- شاطریان، محسن؛ نیازی، محسن؛ عشایری، طاها (۱۳۹۴)، عوامل اجتماعی-فرهنگی مؤثر بر گرایش به نزاع‌های دسته‌جمعی (مورد مطالعه: عشایر ایل پیچیک شهرستان اهر)، فصلنامه توسعه اجتماعی (توسعه انسانی سابق)، دوره نهم، شماره ۴.
- شریعتی، مسعود؛ مهاجری، محمدکاظم؛ ملکی، ابوالفضل (۱۳۹۱)، بررسی عوامل مؤثر بر تمایلات بالقوه به نزاع‌های دسته‌جمعی در شهرستان خدابنده، فصلنامه پژوهش‌های انتظام اجتماعی، سال چهارم، شماره ۲.
- صدیق سروسستانی، رحمت‌الله (۱۳۸۵)، آسیب‌شناسی اجتماعی جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی، تهران: سمت.
- صدیق سروسستانی، رحمت‌الله (۱۳۸۷)، آسیب‌شناسی اجتماعی، تهران: سمت.
- عبدالمهی، محمد (۱۳۷۲)، نظام ایلی، ماهیت و مختصات عمده جامعه عشایری ایران، فصلنامه علوم اجتماعی، دوره اول، شماره‌های ۲ و ۳.
- قاسمی‌نژاد، ابوذر (۱۳۹۱)، بررسی رابطه بین هویت اجتماعی و مشارکت اجتماعی عینی و ذهنی، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه تهران.
- کلواری، نورالله؛ بحرینی، مجید (۱۳۸۹)، مطالعه رابطه عوامل فرهنگی-اجتماعی با نزاع‌های دسته‌جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردگان، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، صص ۱۳۷-۱۶۲.

- پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال پنجم، شماره هجدهم، تابستان ۱۳۹۶)
- گودرزی، حسین (۱۳۷۴)، سیمای عشایر شرق لرستان، تهران: انتشارات ترسیم.
 - نایبی، هوشنگ؛ خواجه، تقی (۱۳۸۸)، ریشه‌یابی نزاع‌های دسته‌جمعی (مورد مطالعه: روستاهای کوچ و افشرد از توابع بخش خواجه در استان آذربایجان شرقی)، توسعه روستایی، دوره اول، شماره ۱.
 - نظری، جواد؛ فسخودی، عباس (۱۳۸۷)، تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر گرایش به نزاع جمعی در مناطق روستایی استان ایلام، مجله علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه شیراز، دوره ۲۷، شماره ۱.
 - Baumeister, R.F., Smart, L. & Boden, J.M. (1996). Relation of threatened egotism to violence and aggression: the dark side of high self-esteem. *Psychol Rev.* 103: 5-33.
 - Baumeister, R.F., Smart, L. & Boden, J.M. (1996). Relation of threatened egotism to violence and aggression: the dark side of high self-esteem. *Psychol. Rev.* 103: 5-33.
 - Eitzen S Maxine b.1992. *Social Problems*. Allyn,bacon, Bosto.
 - Gogoneni, Rupo (2014). "Kenyan, Somalis clash in Nairobi", RFI. M21.
 - Goldstein, A.P., B. Glick, W. Carthan et al. (1994). *The Prosocial Gang: Implementing Aggression Replacement Training*. Sage. Thousand Oaks CA.p.13.
 - Horwitz, Donald (1985), *Ethnic Groups in conflict*, Berkeley: University of California press.
 - Merton, R. R. Nisbet (1974). *Contemporary Social Problem*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, Inc
 - Mkutu, Kennedy (1998). *Pastoralism and conflict in the horn of AF Afrigha*.chamuliry.p 601.
 - Nigeria Abdalla, Yasin & Elhadary, Eltayeb (2011), *Pastoral Land Rights and Protracted conflict in Eastern Sudan*, University of Khartoum, Faculty of Geography, Post.
 - Tong, Rebecca (2009) "Explaining Ethnic Peace: The Importance of Institution," *Res Publica – Journal of Undergraduate Research*: Vol.14, p. 73.

پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي مرکز
پرتال جامع علوم انساني

پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي مرکز
پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي مرکز